Studies of Nomads Area Planning
E-ISSN: 2821-0530
www.jsnap.ir

Vol. 6 Issue 1 (No. 11), Spring and Summer 2026, Pp. 147-160
DOI: 10.22034/jsnap.2026.509815.1113

Research Article

The role of migration and the oil issue in the traditional economy of the Bakhtiari tribe

Mehran Hafezi Birghani[1*], Bahram nikbakhsh [2]

[1.] Department of Accounting, MaS.C., Islamic Azad University, Masjed-soleiman, Iran.
[2.] Assistant Professor, Department of Sociology, Payam Noor University, Tehran, Iran.
* Corresponding Author, Me.hafezi@iau.ac.ir

Receive Date: 02 March 2026
Accept Date: 25 June 2026

ABSTRACT

Introduction: The Bakhtiari Tribe is one of the largest and most important tribes in Iran, which has played a significant role in the country's social and economic developments with its rich history and culture. This tribe has had significant impacts, especially in traditional economic fields, especially in the areas of migration and oil. Examining this role can help to provide a deeper understanding of cultural and economic interactions in Iran.

Objectives: The aim of this research is to examine the role of the Bakhtiari Tribe in the country's traditional economy with an emphasis on migration and oil. This research attempts to analyze how migration affects the Bakhtiari Tribe's economy and its relationship with the oil industry.

Methodology: This research uses qualitative and quantitative methods. Data were collected through in-depth interviews with 25 individuals aged 50 and above from the Bakhtiari tribe, review of historical and statistical documents, and content analysis of related texts. Thematic analysis and descriptive statistics were used to analyze the data. Interviews were conducted in natural and familiar environments for the participants (nomadic tents, traditional homes, or tribal gathering places), lasting between 45 and 90 minutes, depending on the participants' circumstances.

Geographical Context: The geographical scope of this research includes the main settlement areas of the Bakhtiari tribe in Chaharmahal and Bakhtiari Province, as well as areas related to the oil industry in southwestern Iran.

Results and Discussion: The results showed that migration, as a key factor in securing the livelihood of the Bakhtiari tribe, has played an important role in shaping the traditional economy of this tribe. Also, the close relationship of the Bakhtiari tribe with the oil industry, especially in the field of providing labor and its economic impacts, indicates the complex interactions that exist between traditional and modern activities.

Conclusion: This study showed that the Bakhtiari tribe has not only been successful in preserving and continuing its culture and traditions, but has also been able to keep pace with modern economic developments. It is concluded that paying attention to the role of tribes in the country's economic development can lead to better and more effective policies in economic and social fields.

KEYWORDS: Bakhtiari tribe, traditional economy, migration, oil.

دوفصلنامه(نشریه) علمی مطالعات برنامه‌ریزی قلمرو کوچ‌نشینان
شاپای الکترونیکی 0530- 2821
www.jsnap.ir

دوره ۶، شماره ۱ (پیاپی ۱۱)، بهار و تابستان ۱۴۰۵، صص. ۱۴۷-۱۶۰
DOI: 10.22034/jsnap.2026.509815.1113

مقاله پژوهشی

نقش کوچ و مقوله نفت در اقتصاد سنتی ایل بختیاری

مهران حافظی‌بیرگانی [*۱]، بهرام نیک‌بخش [۲]

۱. گروه حسابداری، واحد مسجد سلیمان، دانشگاه آزاد اسلامی، مسجد سلیمان، ایران.
۲. دانشیار گروه جامعه شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
* نویسنده مسئول، Email: Me.hafezi@iau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۱ اسفند ۱۴۰۴
تاریخ پذیرش: ۰۴ تیر ۱۴۰۵

چکیده

مقدمه: ایل بختیاری یکی از بزرگترین و **تأثیرگذارترین** ایلات ایران است که با تاریخ و فرهنگ غنی خود در تحولات اجتماعی و اقتصادی کشور نقش بسزایی ایفا کرده است. ایل بختیاری به ویژه در زمینه‌های اقتصاد سنتی، به‌خصوص در حوزه کوچ و نفت، تأثیرات قابل توجهی داشته است. بررسی این نقش می‌تواند به درک عمیق‌تری از تعاملات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جوامع عشایری کمک کند.

هدف: هدف این پژوهش بررسی نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی کشور با تأکید بر مقولات کوچ و نفت است. این تحقیق سعی دارد تا به تحلیل چگونگی تأثیر کوچ بر اقتصاد ایل بختیاری و همچنین ارتباط آن با صنعت نفت بپردازد.

روش‌شناسی: این تحقیق از روش‌های کیفی و کمی بهره برده است. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های عمیق با ۲۵ نفر ۵۰ سال به بالا از افراد خبره ایل بختیاری، بررسی اسناد تاریخی و آماری و همچنین تحلیل محتوای متون مرتبط جمع‌آوری شده است. برای تحلیل داده‌ها از روش‌های تحلیل مضمون و آمار توصیفی استفاده شده است. انجام مصاحبه ها در محیط های طبیعی و آشنا برای مشارکت کنندگان (چادرهای عشایری، منازل سنتی، یا محلهای تجمع ایل)، با توجه به شرایط مشارکت کنندگان بین ۴۵ تا ۹۰ دقیقه انجام گرفت.

قلمرو جغرافیایی: قلمرو جغرافیایی این پژوهش شامل مناطق اصلی سکونت ایل بختیاری در استان چهارمحال و بختیاری و همچنین مناطق مرتبط با صنعت نفت در جنوب غرب ایران است..

یافته‌ها و بحث: نتایج نشان داد که کوچ به عنوان یک عامل کلیدی در تأمین معیشت ایل بختیاری، نقش مهمی در شکل‌دهی به اقتصاد سنتی این ایل داشته است. همچنین، ارتباط نزدیک ایل بختیاری با صنعت نفت، به ویژه در زمینه تأمین نیروی کار و تأثیرات اقتصادی ناشی از آن، نشان‌دهنده تعاملات پیچیده‌ای است که میان فعالیت‌های سنتی و مدرن وجود دارد.

نتیجه‌گیری: این پژوهش نشان داد که ایل بختیاری نه تنها در حفظ و تداوم فرهنگ و سنت‌های خود موفق بوده، بلکه توانسته است با تحولات اقتصادی مدرن نیز همگام شود. علاوه براین، کاهش تدریجی کوچ و گسترش صنعت نفت، نه تنها الگوهای معیشتی، بلکه هویت اجتماعی-اقتصادی ایل را دگرگون ساخته است. نتیجه گیری اینکه، با توجه به نقش ایلات در توسعه اقتصادی کشور، استفاده از ظرفیت های آنها می تواند به سیاست‌گذاری‌های بهتر و مؤثرتر در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی منجر شود، که نه تنها صنعت نفت گسترش و کوچ تدریجی کاهش یافت بلکه نتایج نشان داد الگوهای معیشتی ساختار و الگوهای اقتصادی و اجتماعی ایل را تغییر داد.

کلیدواژه‌ها: ایل بختیاری، اقتصاد سنتی، کوچ، نفت.

مقدمه

ایل بختیاری، به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین و تأثیرگذارترین ایلات ایران، در بستر تاریخ و فرهنگ این سرزمین، نقشی حیاتی در شکل‌دهی به اقتصاد سنتی کشور ایفا کرده است. این ایل، با تکیه بر دو محور کلیدی کوچ و نفت، در بافت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق مرکزی و غربی ایران نقش فعال و پویایی داشته است. کوچ به‌عنوان شیوه‌ای معیشتی، نه تنها سازوکاری برای بهره‌برداری از منابع طبیعی است، بلکه هویت فرهنگی و انسجام اجتماعی ایل را نیز تضمین می‌کند (آقا محمدی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳). از سوی دیگر، صنعت نفت به‌مثابه موتور محرکه اقتصاد مدرن ایران، با ایجاد فرصت‌ها و چالش‌های نوین، تعاملات پیچیده‌ای با شیوه‌های سنتی زندگی این ایل برقرار کرده است (نیک‌بخش، ۱۴۰۲: ۴۲). این دوگانه سنت و مدرنیته، در قالب مقولات کوچ و نفت، نقش ایل بختیاری را در اقتصاد ملی به موضوعی چندبعدی و نیازمند بررسی عمیق تبدیل کرده است.

نظام اقتصادی ایل بختیاری قرن‌هاست بر پایه کوچ فصلی و مدیریت چرخه‌ای منابع طبیعی استوار است. این شیوه، مبتنی بر جابه‌جایی بین ییلاق و قشلاق، نه تنها تأمین معیشت دامداری و کشاورزی را ممکن می‌سازد، بلکه به حفظ تعادل اکولوژیک و تنوع زیستی مناطق زاگرس میانه کمک شایانی کرده است (ریاحی و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۶). با این حال، در دهه‌های اخیر، گسترش صنعت نفت در استان‌های خوزستان، چهارمحال و بختیاری، و کهگیلویه و بویراحمد– مناطق تحت سکونت و کوچ ایل– موجب تحولات ساختاری در الگوهای اقتصادی و اجتماعی شده است. جذب نیروی کار ایلی در صنعت نفت، تغییر الگوهای اشتغال، و کاهش تدریجی وابستگی به دامداری سنتی، از جمله تأثیرات مستقیم این صنعت بر زندگی کوچ‌نشینان است. این روند، از یک سو فرصت‌هایی برای بهبود سطح درآمد و دسترسی به خدمات مدرن فراهم آورده و از سوی دیگر، تهدیدهایی برای هویت فرهنگی، مدیریت پایدار منابع، و تداوم نظام کوچ ایجاد کرده است (میرتقیان، ۱۴۰۲: ۱۱۷).

با وجود اهمیت این دو مقوله، پژوهش‌های پیشین عمدتاً به بررسی جداگانه کوچ یا نفت پرداخته‌اند، در حالی که تعامل این دو در بستر اقتصاد ایلی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این خلأ پژوهشی موجب شده است تا سیاست‌گذاری‌های توسعه‌ای در مناطق عشایری، ناهماهنگ با واقعیت‌های اجتماعی–اقتصادی ایل بختیاری طراحی شوند. برای نمونه، پروژه‌های نفتی بدون درنظرگرفتن تأثیرات بر چرخه کوچ، یا برنامه‌های توسعه عشایری بدون توجه به جذب نیروی کار در صنایع مدرن، ممکن است به تشدید ناپایداری اقتصادی–زیستمحیطی بینجامند (معصومی، ۱۳۹۹: ۱۶۷).

نتایج این پژوهش می‌تواند به تدوین سیاست‌های یکپارچه‌ای بینجامد که ضمن اینکه از ظرفیت‌های صنعت نفت برای توسعه پایدار مناطق عشایری بهره ببرد، سازوکارهای سنتی مدیریت منابع و کوچ را به‌عنوان میراثی فرهنگی–اقتصادی احیا کند. چنین رویکردی نه تنها به حفظ تنوع زیستی و کاهش تعارضات توسعه کمک می‌کند، بلکه با تقویت اقتصاد ترکیبی (ترکیب معیشت سنتی و مشاغل مدرن)، تاب‌آوری اجتماعی ایل بختیاری در برابر شوک‌های اقتصادی را افزایش خواهد داد (امیراحمدیان، ۱۳۸۳: ۸۲).

برای تحلیل نقش ایل بختیاری، از نظریات اقتصادی همچون نظریه‌های توسعه پایدار و اقتصاد سیاسی بهره گرفته شد. این نظریات کمک می‌کنند تا تأثیرات کوچ و نفت را بر ساختار اقتصادی ایل بختیاری و همچنین بر تعاملات اجتماعی آن‌ها بررسی شود. همچنین، نظریات اجتماعی مانند نظریه‌های هویت اجتماعی و فرهنگ نیز می‌توانند به تبیین جایگاه ایل بختیاری در جامعه ایرانی کمک کنند. از این رو، پرسش اصلی این پژوهش آن است که«**چگونه می توان نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی ایران تحت تأثیر تعامل دوگانه کوچ و نفت را بازتعریف کرد**»؟ پاسخ به این پرسش، با بهره‌گیری از چارچوب نظریه اقتصاد سیاسی منابع و انسان‌شناسی اقتصادی، به تحلیل داده‌های میدانی و اسنادی متکی است تا بتواند پیامدهای مثبت و منفی این تعامل را در ابعاد معیشتی، هویتی و محیطی بررسی کند. لطفا در پاراگراف آخر خیلی دقیق تر و رساتر و گویاتر و صریح تر و سرراست از نظریه هایی که برای تبیین موضوع و دستیابی به هدف بهره برده اید در ابتدای پاراگراف بیاورید و در پایان پاراگراف ضمن بیان هدف و یا سوال تحقیق مبحث را جمع بندی کنید. اینکه در ابتدای پاراگراف ذکر می کنید از نظریات اقتصادی

و اجتماعی و در خطوط پایانی پاراگراف مجدد برگشت به عقب دارید و مجدد از نظریات و چارچوب نظری صحبت می کنید قدری ابهام ایجاد می کند و پاراگراف آخر که خیلی مهم است را از رسایی و گویایی خارج کرده است.

کوچ یکی از ویژگی‌های بارز زندگی جوامع عشایری، گله دار و دامداران متحرک است که به‌عنوان یک راهبرد معیشتی شناخته می‌شود. این حرکت فصلی نه تنها به تأمین منابع غذایی و علوفه برای دام‌ها کمک می‌کند، بلکه با ایجاد ارتباطات تجاری بین مناطق مختلف، نقش مهمی در اقتصاد محلی ایفا می‌کند. در واقع، کوچ به‌عنوان یک سیستم اقتصادی، باعث تقویت هویت فرهنگی و اجتماعی ایل بختیاری نیز می‌شود. در سده اخیر نیز تحولات وسیعی به لحاظ اسکان و تداوم کوچ، به تبعیت از سیاست‌ها و رویکردهای مختلف برای این جامعه ایجادشده است (نورزوی و همکاران، ۱۳۹۴؛ ۱۴۷).

نفت به‌عنوان یکی از منابع اصلی درآمد کشور، تأثیرات عمیقی بر اقتصاد ایل بختیاری داشته است. با توسعه صنعت نفت در ایران، بسیاری از مناطق بختیاری تحت تأثیر قرار گرفتند. این تأثیرات می‌تواند شامل تغییرات در الگوهای معیشتی، مهاجرت به شهرها و تغییرات اجتماعی باشد. همچنین، درآمدهای نفتی می‌توانند به تقویت زیرساخت‌ها و خدمات عمومی در مناطق ایل بختیاری منجر شوند. توسعه صنعت نفت و تغییرات ناشی از آن ممکن است باعث بروز تعارضات اقتصادی و اجتماعی در ایل بختیاری شود. این تعارضات شامل رقابت بر سر منابع طبیعی، تغییرات در نظام‌های معیشتی و نابرابری‌های اقتصادی است. به‌علاوه، این تغییرات می‌توانند تهدیدی برای هویت فرهنگی ایل بختیاری محسوب شوند (نیک بخش، ۱۴۰۲؛ ۱۱۸).

برای حفظ هویت فرهنگی و اجتماعی ایل بختیاری در کنار توسعه اقتصادی ناشی از نفت، نیاز به رویکردهایی مبتنی بر توسعه پایدار وجود دارد. این رویکردها باید به حفظ منابع طبیعی، تقویت معیشت‌های سنتی و ارتقاء کیفیت زندگی جامعه محلی توجه داشته باشند. با توجه به تجربیات جهانی در زمینه توسعه پایدار، می‌توان راهکارهایی برای مدیریت تعارضات و ارتقاء همزیستی مسالمت‌آمیز ارائه داد.

بنابراین، نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی کشور با تأکید بر مقولات کوچ و نفت نشان‌دهنده تعامل پیچیده‌ای بین فرهنگ، اقتصاد و اجتماع است. این تعاملات نه تنها بر معیشت ایل بختیاری تأثیرگذار بوده‌اند بلکه بر ساختار کلی اقتصاد کشور نیز اثر گذاشته‌اند. بنابراین، توجه به این ابعاد در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی و اجتماعی کشور ضروری است. ایل بختیاری به عنوان یک جامعه کوچ‌نشین، فعالیت‌های اقتصادی خود را بر اساس دامداری و کشاورزی سنتی بنا نهاده است. مطالعاتی که به بررسی شیوه‌های معیشتی این ایل پرداخته‌اند، می‌توانند شامل تحلیل‌های جامعه‌شناختی و اقتصادی برای توسعه باشند. چرا که، توسعه در هر سرزمینی، در صورتی امکان پذیر خواهد بود که به تمامی گروه‌هایی که در آن زیست می‌کنند، توجه مفید و همراه با برنامه‌ریزی شود. یکی از این گروه‌ها، عشایر بوده، که همواره در طول تاریخ تحولات گوناگونی را به خود دیده است(شاطری و همکاران، ۱۳۹۱، ۱۰۵).

کوچ به عنوان یک فرهنگ و شیوه زندگی در ایل بختیاری، موضوع مهمی است که می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد. چرا که، تحقیقات مربوط به الگوهای کوچ، زمان‌بندی و مسیرهای کوچ این ایل می‌تواند به درک بهتر از تأثیرات آن بر اقتصاد محلی کمک کند. کوچ در جامعه ی عشایری بختیاری عمدتاً بصورت پیوسته و به صورت رفت و برگشت عمودی در محدودهی معینی از قلمرو و تیره است (خدری ۱۴۰۱). این ایل یکی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین ایلات ایران است که عمدتاً در مناطق مرکزی و غربی کشور، به ویژه در استان چهارمحال و بختیاری و بخشی از استان‌های خوزستان و اصفهان سکونت دارد، که به زبان لری بختیاری صحبت می‌کند و دارای تاریخچه‌ای غنی و پر فراز و نشیب است. ایل بختیاری به عنوان یک ایل نیمه‌کوچنده شناخته می‌شود و در فصول مختلف سال به مناطق مختلفی کوچ می‌کند. این ایلات به خاطر زندگی سنتی و وابستگی به دامداری و کشاورزی، نماد فرهنگ غنی و هویت ملی ایرانیان از حیث بصری هستند (شاهقلی دستگردی و همکاران، ۱۴۰۲). کوچ نشینی در ایران سابقه دیرینه ای دارد و جامعه عشایری از تولید کنندگان عمده دام در کشور محسوب می شوند. جامعه عشایری ایران با اینکه از ۲ درصد از جمعیت را تشکیل می دهند، در تامین بخش عمده ای از تولیدات دامی کشور نقش دارند(بیک محمدی، ۱۳۸۰؛ ۱).تاریخ ایل بختیاری به دوران باستان بازمی‌گردد و در طول تاریخ، این ایل نقش مهمی در تحولات سیاسی و اجتماعی ایران ایفا کرده است. بختیاری‌ها در دوران قاجار و پهلوی به عنوان یک نیروی اجتماعی و سیاسی مؤثر شناخته می‌شدند. همچنین، این ایل در دوره مشروطه و نهضت‌های ملی‌گرایی نیز حضوری فعال داشت. فرهنگ بختیاری شامل آداب و رسوم خاص، موسیقی، لباس‌های سنتی و هنرهای دستی است که همگی نشان‌دهنده هویت فرهنگی این قوم می‌باشد. از نظر جغرافیایی، ایل بختیاری در مناطق کوهستانی با آب و هوای متنوع زندگی می‌کند. این منطقه دارای منابع طبیعی غنی از جمله جنگل‌ها، رودخانه‌ها و مراتع سرسبز است که برای دامداری بسیار مناسب است. کوچ‌نشینی بختیاری‌ها به آنها این امکان را می‌دهد که از منابع طبیعی به بهترین نحو استفاده کنند و

با تغییر فصول، به مناطق مناسب‌تر برای چرا بروند.بررسی نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی ایران اهمیت زیادی دارد. این ایل نه تنها در تأمین مواد غذایی از طریق دامداری و کشاورزی نقش دارد، بلکه به عنوان یکی از اقوام اصلی در تولید نفت نیز تأثیرگذار بوده است. با کشف نفت در مناطق بختیاری، این ایل به نوعی با صنعت نفت پیوند خورده و تأثیرات اقتصادی و اجتماعی زیادی بر روی جامعه محلی و حتی کشور داشته است. ارتباط بین کوچ‌نشینی و صنعت نفت نشان‌دهنده تغییرات اقتصادی در زندگی بختیاری‌هاست که می‌تواند به عنوان یک مطالعه موردی برای بررسی تعاملات بین فرهنگ سنتی و توسعه صنعتی مورد توجه قرار گیرد. تحول کوچندگی و روی آوری به یکجانشینی در زاگرس، به عنوان راهبردی انطباقی به شرایط نوپدید زیست محیطی در ارتفاعات و به دلیل محدودیت و پراکنش منابع، ضعف اقتصادی- فرهنگی در برابر با یکجانشینان، تغییر در زیرساخت معیشت و مکانیسم های آن مطرح است(رفیع فر و همکاران، ۱۳۸۷، ۱۲).

نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی کشور نه تنها به فعالیت‌های کشاورزی و دامداری محدود نمی‌شود، بلکه با توسعه صنعت نفت در خوزستان نیز گره خورده است. با توجه به اینکه ایل بختیاری به طور سنتی در جستجوی منابع آبی و علفزارها برای دام‌های خود است، همواره در تعامل با شرکت‌های نفتی قرار داشته‌اند. این تعاملات می‌تواند منجر به تغییرات اجتماعی و اقتصادی در زندگی این ایل شود.

کوچ ایل بختیاری نه تنها بر روی معیشت آنها تأثیر دارد، بلکه به اقتصاد کلان کشور نیز کمک می‌کند. دامداری و تولید محصولات دامی از جمله شیر، گوشت و پشم، به عنوان منابع درآمد برای این ایل محسوب می‌شوند. همچنین، با توجه به وجود منابع نفتی در خوزستان، ایل بختیاری می‌تواند از فرصت‌های شغلی جدید در این صنعت بهره‌برداری کند. در این راستا، کاهش نقش زنان (در ایل بختیاری) در اقتصاد خانوار، تشدید و تعمیق شکاف و نابرابری جنسیتی در دسترسی به مناب درآمد و اثر منفی بر ابعاد مختلف اسکان یافته عشائر دارد. همچنین، شاخص‌های پایداری در زندگی کوچ‌نشینان شامل مؤلفه های زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی است و انطباق با طبیعت و نحوه ساخت و برپا نمودن سیاه چادر حاکی از آن است که عشایر در نهایت همزیستی با طبیعت در مواجهه با اصول پایداری قدم برداشته‌اند(لفاچی و همکاران، ۱۴۰۱؛۴۱). در نتیجه، ایل بختیاری با تاریخچه غنی خود و ارتباط نزدیک با دو استان چهارمحال و بختیاری و خوزستان، نقشی کلیدی در اقتصاد سنتی کشور ایفا می‌کند. بررسی این نقش از منظر کوچ و نفت می‌تواند به درک بهتر تعاملات اجتماعی و اقتصادی این ایل با دیگر بخش‌های جامعه کمک کند. هر چند که، می توان گفت در دنیای امروز نقشعشایر در بیشتر کشورهای دنیا از بین رفته است(Jons,2022).

در نهایت، بررسی ایل بختیاری نه تنها کمک می‌کند تا تاریخ و فرهنگ غنی این قوم را بشناسیم، بلکه همچنین می‌تواند ابزاری برای تحلیل تحولات اجتماعی-اقتصادی ایران در دوران معاصر باشد.

روش‌شناسی

این پژوهش با اتخاذ رویکردی ترکیبی (کیفی-کمی) و با ماهیت توصیفی-تحلیلی به بررسی نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی ایران و تأثیرات متقابل پدیده‌ی کوچ و صنعت نفت بر ساختار اقتصادی و اجتماعی این ایل پرداخته است. داده‌های مورد نیاز از طریق دو مسیر مکمل گردآوری شدند: نخست، مطالعه‌ی اسنادی و آرشیوی عمیق که طی آن منابع معتبر و دست‌اول شامل کتاب‌های تخصصی، مقالات علمی پژوهشی، گزارش‌های رسمی دولتی (پیش و پس از انقلاب)، و اسناد تاریخی منحصربه‌فرد موجود در آرشیوهای ملی و استانی مرتبط با تاریخ ایل بختیاری، سیر تحولات کوچ‌روی، ساختار اقتصادی سنتی، و به‌ویژه تأثیرات همه‌جانبه‌ی اکتشاف و توسعه‌ی صنعت نفت بر زیست‌بوم و معیشت این ایل، مورد شناسایی، ارزیابی اعتبار و استخراج سیستماتیک قرار گرفتند. دوم، مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته با ۲۵ نفر از بزرگان، ریش‌سفیدان و مطلعین کلیدی ایل بختیاری که دارای دو معیار ضروری بودند: حداقل ۱۵ سال سابقه‌ی مستمر و فعال در نظام سنتی کوچ‌روی و تجربه‌ی زیسته‌ی مستقیم از مواجهه و تعامل با پروژه‌های اکتشاف، استخراج و انتقال نفت در محدوده‌ی قلمرو ایلی. نمونه‌گیری با روش هدفمند گلوله برفی و با شروع از افراد شناخته‌شده‌ی دارای صلاحیت و اعتبار در جامعه‌ی ایلی انجام شد و مصاحبه‌ها در محیط‌های طبیعی و آشنا به مشارکت‌کنندگان به منظور افزایش اعتماد و غنای داده‌ها اجرا گردید.

تحلیل داده‌های گردآوری‌شده با به‌کارگیری راهبردهای تحلیلی متناسب با ماهیت داده‌ها انجام پذیرفت. داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌ها و نیز بخش عظیمی از محتوای اسناد (مانند خاطرات، مشاهدات، گزارش‌های توصیفی) با استفاده از روش تحلیل مضمون در نرم‌افزارهای کیفی مورد پردازش قرار گرفت. این فرآیند شامل کدگذاری اولیه، توسعه‌ی مضمون‌های اولیه، بازنگری و

تلخیص مضمون‌ها، و در نهایت تعریف و نام‌گذاری مضمون‌های اصلی و فرعی بود که هدف غایی آن شناسایی الگوهای معنایی، روندهای پنهان، نقاط عطف، نقاط قوت و آسیب‌پذیری‌های ساختاری، و به‌ویژه کشف ارتباطات پیچیده‌ی میان مقولات محوری تحقیق (کوچ، نفت، اقتصاد ایلی، تحولات اجتماعی) بود. داده‌های کمی استخراج‌شده از اسناد آماری تاریخی (مانند آمارهای دامداری، تغییرات مسیرهای کوچ، اشتغال، و اسناد اقتصادی مرتبط با نفت(با استفاده از**آمار** توصیفی) جداول توزیع فراوانی، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی) خلاصه و ارائه شدند. افزون بر این، روش روندپژوهی (تحلیل روندها) به عنوان یک روش تحلیلی کمی-کیفی، با تمرکز بر داده‌های تاریخی و آماری در یک افق زمانی گسترده، به‌کار گرفته شد تا تغییرات و تحولات تدریجی و گاه ناگهانی در اقتصاد، الگوهای معیشتی و ساختار اجتماعی ایل بختیاری، به‌ویژه در واکنش به تحولات کلان‌تری مانند توسعه‌ی صنعت نفت، شناسایی، ترسیم و مورد تفسیر قرار گیرند.

قلمرو پژوهش در دو بُعد جغرافیایی و زمانی به دقت تعریف شد. از نظر جغرافیایی، پژوهش متمرکز بر مناطق اصلی ییلاقی و قشلاقی ایل بختیاری بود که عمدتاً استان چهارمحال و بختیاری و بخش‌هایی از استان‌های همجوار مانند خوزستان، اصفهان، کهگیلویه و بویراحمد و لرستان را در بر می‌گرفت. این تمرکز جغرافیایی امکان ردیابی تأثیرات منطقه‌ای پروژه‌های نفتی و تغییرات مسیرهای کوچ را فراهم می‌کرد. از نظر زمانی، پژوهش بر دوره‌های تاریخی متأخر، به‌ویژه دوره‌ی قبل از کشف نفت (با تأکید بر ساختار سنتی و بکر اقتصاد مبتنی بر دامداری و کوچ) ودوره‌ی پس از کشف و توسعه‌ی صنعت نفت در ایران (با محوریت تحولات ناشی از حضور این صنعت در مناطق ایل‌نشین) متمرکز بود. این تقسیم‌بندی زمانی کلیدی، امکان مقایسه‌ی نظام‌مند و بررسی سیر تحولات را مهیا ساخت.

اعتبار (روایی) و پایایی (قابلیت اتکا)یافته‌های این پژوهش ترکیبی از طریق به‌کارگیری چندین راهبرد اثبات‌شده تضمین گردید. برای منابع اسنادی، ارزیابی انتقادی اعتبار بر اساس عواملی مانند تخصص و شهرت نویسنده، اعتبار ناشر، قدمت و دست‌اول بودن سند، و تناسب محتوا با زمینه‌ی تاریخی انجام شد. راهبرد اصلی مثلث‌سازی به صورت‌های زیر اجرا گردید: مثلث‌سازی روش‌ها (تلفیق داده‌های مصاحبه، اسناد و آمار)، مثلث‌سازی منابع داده (استفاده از انواع اسناد رسمی و غیررسمی و مصاحبه با افراد مختلف) و مثلث‌سازی زمانی (بررسی داده‌ها در دوره‌های مختلف). برای افزایش پایایی تحلیل کیفی، فرآیند کدگذاری و استخراج مضمون‌ها توسط محقق در فواصل زمانی مختلف بازبینی شد و بخشی از داده‌ها نیز توسط یک ناظر مستقل مورد بررسی اولیه قرار گرفت. در مورد تحلیل‌های کمی و روندپژوهی، شفافیت در روش‌های استخراج و پردازش داده‌های آماری رعایت شد.

در مجموع، این ترکیب روش‌شناختی هدفمند شامل مطالعه‌ی عمیق اسناد و آرشیوها، مصاحبه‌ی کیفی با بازیگران کلیدی، تحلیل مضمون برای واکاوی تجارب و معانی، آمار توصیفی برای خلاصه‌سازی داده‌های کمی تاریخی، و روندپژوهی برای ترسیم تحولات درازمدت – امکان دستیابی به یک درک جامع، چندلایه و مستند را فراهم ساخت. این رویکرد نه‌تنها تصویری غنی از نقش تاریخی و پیچیده‌ی ایل بختیاری در اقتصاد سنتی ایران ارائه داد، بلکه امکان تحلیل ظرافت‌های تأثیرات متقابل، همزیستی‌ها و تنش‌های بین نظام کهن کوچ‌روی و صنعت مدرن نفت بر شالوده‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی این ایل را ممکن کرد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

قلمرو جغرافیایی پژوهش حاضر قلمرو ایل بختیاری در دو استان چهارمحال و بختیاری و خوزستان می باشد. استان چهارمحال و بختیاری واقع در غرب ایران، به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص خود، دارای آب و هوای متنوع و منابع طبیعی غنی است. این استان با ارتفاعات زاگرس احاطه شده و به عنوان یکی از مناطق مهم برای زندگی کوچ‌نشینان شناخته می‌شود. ایل بختیاری در این منطقه به صورت فصلی کوچ می‌کند و از منابع طبیعی مانند مراتع و آبشارها بهره‌برداری می‌کند. نقشه زیر، موقعیت جغرافیایی استان چهارمحال و بختیاری را نشان می‌دهد (نیک بخش، ۱۴۰۲؛ ۲۰۲).

استان خوزستان که در جنوب غربی ایران واقع شده، به دلیل وجود منابع نفتی غنی، یکی از مهم‌ترین مناطق اقتصادی کشور محسوب می‌شود. این استان همچنین به عنوان یکی از کانون‌های اصلی کوچ ایل بختیاری شناخته می‌شود. ایل بختیاری در فصل‌های گرم سال به دشت‌های خوزستان کوچ می‌کند تا از علفزارها و منابع آبی آن بهره‌برداری کند. نقشه زیر، موقعیت جغرافیایی استان خوزستان را نشان می‌دهد.

نقشه ۱. قلمرو جغرافیایی ایل بختیاری در استان خوزستان و چهارمحال و بختیاری (منبع؛ موسسه آموزش جهانگردی طبیعت)

یافته ها و بحث

نتایج حاکی از آن است که ایل بختیاری با حفظ شیوه‌های سنتی معیشتی خود، نه تنها به اقتصاد محلی بلکه به اقتصاد ملی نیز کمک کرده است. علاوه بر این، یافته‌های توصیفی نشان داد که ۱۹ (۰/۷۶)نفر از پاسخگویان مرد و ۶ (۰/۲۴) نفر از پاسخگویان زن بوده اند، همچنین از حیث تجربه زیسته ۱۴(۰/۵۶) نفر از مصاحبه شوندگان دارای ۱۸ سال به بالا سابقه کوچ نشینی داشتند و ۹(۰/۳۶) نفر از مصاحبه شوندگان دارای تحصیلات دانشگاهی(دیپلم و بالاتر)، بوده اند. نشان می‌دهند که ورود صنعت نفت به مناطق کوچنشینی باعث تغییرات قابل توجهی در ساختار اقتصادی ایل بختیاری شده است؛ به طوری که برخی از اعضای این ایل به شغل‌های مرتبط با صنعت نفت روی آورده‌اند، در حالی که دیگران همچنان به شیوه‌های سنتی خود پایبند مانده‌اند. این تضاد میان سنت و مدرنیته منجر به چالش‌هایی در هویت فرهنگی ایل بختیاری شد که نیازمند بررسی بیشتر در تحقیقات آتی است، چرا که این تحقیق می‌تواند به عنوان یک منبع معتبر برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی مورد استفاده قرار گیرد تا راهکارهایی برای حفظ هویت فرهنگی ایل بختیاری در کنار توسعه اقتصادی پایدار ارائه دهند.

ایل بختیاری با داشتن یک نظام کوچنشینی پایدار، نقش مهمی در تأمین نیازهای معیشتی خود و دیگر جوامع محلی ایفا کرده است. کوچنشینی نه تنها منبع درآمد برای اعضای ایل بوده بلکه موجب ایجاد روابط تجاری با دیگر اقوام نیز شده است. همچنین، نقش نفت در تغییرات اقتصادی و کشف نفت در مناطق بختیاری تأثیرات عمیقی بر اقتصاد محلی داشته است. چرا که، افزایش درآمد ناشی از نفت باعث تغییراتی در سبک زندگی و معیشت ایل بختیاری شده است که ممکن است به تضعیف نظام سنتی کوچنشینی منجر گردد.

رابطه بین ایل بختیاری و صنعت نفت نشان‌دهنده تعاملات پیچیده‌ای است که میان فرهنگ محلی و توسعه صنعتی وجود دارد. این تعاملات می‌توانند هم فرصت‌های جدیدی برای توسعه اقتصادی ایجاد کنند و هم چالش‌هایی برای حفظ هویت فرهنگی ایل بختیاری به وجود آورند. ایل بختیاری به عنوان یک ایل کوچنشین، دارای شیوه‌های خاصی در جابجایی و استفاده از منابع طبیعی است. کوچ فصلی این ایل به دنبال چرای دام‌ها و استفاده از مراتع مختلف، به اقتصاد محلی کمک می‌کند. این جابجایی نه تنها به تأمین معیشت خانواده‌ها کمک می‌کند، بلکه موجب حفظ تنوع زیستی و استفاده پایدار از منابع طبیعی نیز می‌شود. در این راستا، نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی کشور و بررسی مقولات کوچ و نفت به شرح ذیل می باشد؛ این بخش نیاز به بازنویسی در یک تا دو پاراگراف دارد. اضافات که قبلا پرداخت شده است خودداری بفرمایید.

جدول ۱. نتایج مراحل کد گذاری سه گانه باز(مفاهیم)، مقوله ی اصلی(محوری) و انتخابی

مفاهیم	خرده مقوله	مقوله اصلی	مقوله هسته
ایل بختیاری اقتصاد سنتی	تأثیر کوچ بر معیشت ایل بختیاری و تأمین نیازهای اقتصادی تأثیر کوچ و نفت بر ساختار اجتماعی و فرهنگی ایل بختیاری	تعاملات اقتصادی ایل بختیاری شکل‌دهی به اقتصاد ایل بختیاری مبتنی بر فرهنگ و معیشت	
منابع طبیعی	تأثیرات زیست‌محیطی کوچ و استخراج نفت بر زندگی ایل بختیاری	پایداری مجیط زیست	پایداری اقتصادی ایل بختیاری در عصر مدرن
نفت	تأثیرگذاری منابع نفت بر اقتصاد ایل بختیاری و ارتباط آن با تغییرات اجتماعی.	تعامل بین کوچ و منابع نفت	

مطابق جدول شماره۱. در این بخش، مطابق با داده های جمع آوری شده از خبرگان و متخصصین ایلی، به تعریف و توضیح مفاهیم کلیدی مرتبط با موضوع تحقیق پرداخته می‌شود. مفاهیمی چون "کوچ"، "ایل بختیاری"، "اقتصاد سنتی"، "منابع طبیعی" و "نفت" به تفصیل بررسی می‌شوند. این مفاهیم به عنوان پایه‌های نظری برای تحلیل مورد استفاده قرار گرفت.

در این مرحله، خرده مقوله‌هایی که از داده‌های جمع‌آوری شده استخراج شده‌اند، شناسایی شدند. برخی از خرده مقوله‌ها شامل موارد زیر است:

تأثیرات اقتصادی کوچ: بررسی چگونگی تأثیر کوچ بر معیشت ایل بختیاری و تأمین نیازهای اقتصادی.

نقش منابع نفت: تحلیل نحوه تأثیرگذاری منابع نفت بر اقتصاد ایل بختیاری و ارتباط آن با تغییرات اجتماعی.

تحولات فرهنگی و اجتماعی: تأثیر کوچ و نفت بر ساختار اجتماعی و فرهنگی ایل بختیاری.

تأثیرات محیطی: بررسی تأثیرات زیست‌محیطی کوچ و استخراج نفت بر زندگی ایل بختیاری.

مقوله اصلی نیز که از تجزیه و تحلیل خرده مقوله‌ها به دست آمد، توانست "تعاملات اقتصادی ایل بختیاری" را شناسائی نماید. این مقوله به بررسی چگونگی تعامل بین کوچ و منابع نفت در شکل‌دهی به اقتصاد ایل بختیاری پرداخت و نشان داد که چگونه این دو عامل به طور همزمان بر معیشت و فرهنگ این ایل تأثیر می‌گذارند. مقوله هسته‌ای که تمامی مقولات و خرده مقوله‌ها را در بر می‌گیرد، "پایداری اقتصادی ایل بختیاری در عصر مدرن" است. این مقوله به بررسی چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی ایل بختیاری در مواجهه با تغییرات اقتصادی ناشی از کوچ و استخراج نفت پرداخت و به دنبال یافتن راهکارهایی برای حفظ هویت فرهنگی و اقتصادی ایل در شرایط مدرن بود.

جدول ۲. تأثیر نفت بر اقتصاد ایل بختیاری

کدگذاری	تعاریف
تغییرات اجتماعی	بررسی تغییرات در سبک زندگی، عادات و رفتارهای اجتماعی ایل بختیاری به دلیل درآمدهای نفتی. تأثیر استخراج نفت بر فرهنگ و سنت‌های ایل، از جمله تغییر در ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی
مهاجرت و اشتغال	تحلیل روند مهاجرت جوانان به مناطق شهری به دلیل فرصت‌های شغلی در صنعت نفت بررسی تأثیر صنعت نفت بر ایجاد شغل‌های جدید و کاهش بیکاری در مناطق شهری و روستایی
توسعه زیر ساخت ها	ارزیابی پروژه‌های زیرساختی نظیر جاده‌ها، پل‌ها و تأسیسات عمومی که به واسطه درآمدهای نفتی توسعه یافته‌اند تأثیر درآمدهای نفتی بر خدمات اجتماعی مانند آموزش، بهداشت و رفاه اجتماعی در ایل بختیاری

مطابق با جدول ۲. تأثیر نفت بر اقتصاد ایل بختیاری مورد ارزیابی و داده کاوی قرار گرفت. در خصوص تغییرات اجتماعی به اثر بر زندگی روزمره پرداخته شد و مشخص شد که تغییرات در سبک زندگی، عادات و رفتارهای اجتماعی ایل بختیاری به دلیل درآمدهای نفتی شکل گرفت. همچنین در خصوص تحولات فرهنگی نیز روشن شد که، استخراج نفت بر فرهنگ و سنت‌های ایل، از جمله تغییر در ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی را به همراه داشت.

همچنین در خصوص مهاجرت و اشتغال باید گفت که، مهاجرت جوانان نشان داد که، تحلیل روند مهاجرت جوانان به مناطق شهری به دلیل فرصت‌های شغلی در صنعت نفت در منطقه بختیاری بوده است. چرا که، صنعت نفت بر ایجاد شغل‌های جدید و کاهش بیکاری در مناطق شهری و روستایی دارای نقش مهمی بوده است.

در خصوص توسعه زیرساخت‌ها نیز معین شد که، با بهبود زیرساخت‌های اقتصادی، پروژه‌های زیرساختی نظیر جاده‌ها، پل‌ها و تأسیسات عمومی که به واسطه درآمدهای نفتی توسعه یافته‌اند. همچنین در خصوص توسعه اجتماعی نیز مشخص شد که درآمدهای نفتی بر خدمات اجتماعی مانند آموزش، بهداشت و رفاه اجتماعی در ایل بختیاری دارای نقش بارزی بوده است.

جدول ۳. تأثیر کوچ بر اقتصاد ایل بختیاری

کدگذاری	تعاریف
تحرک اقتصادی	تغییرات فصلی در درآمد از طریق دامداری و کشاورزی تأثیرات مثبت بر اشتغال محلی و فرصت‌های اقتصادی
منابع طبیعی	استفاده پایدار از منابع طبیعی و مدیریت مراتع تأثیرات تغییرات اقلیمی بر منابع طبیعی در مسیر کوچ.
تبادلات تجاری	مبادلات کالاها و خدمات با اقوام دیگر در مسیر کوچ مبادلات کالاها و خدمات با اقوام دیگر در مسیر کوچ

مطابق با جدول ۳. برای کدگذاری موارد ذکر شده در نقش کوچ در اقتصاد ایل بختیاری، در ابتدا نقش کوچ در اقتصاد ایل بختیاری مورد بررسی و تحلیل داده ها قرار گرفت. تحرک اقتصادی در این زمینه نشان داد که، کوچ ایل بختیاری بر معیشت و درآمد ایل نقش شکل دهنده ای دارد چرا که، تغییرات فصلی در درآمد از طریق دامداری و کشاورزی شکل می گیرد و بهبود وضعیت معیشتی با دسترسی به مراتع جدید و تأثیرات مثبت بر اشتغال محلی و فرصت‌های اقتصادی ناشی می شود.

همچنین در خصوص منابع طبیعی، استفاده از منابع طبیعی در مسیر کوچ مورد واکاوی قرار گرفت و مشخص شد که دسترسی به آب و علف برای دام‌ها در مسیر کوچ، استفاده پایدار از منابع طبیعی و مدیریت مراتع و تغییرات اقلیمی بر منابع طبیعی در مسیر کوچ بر اقتصاد ایل بختیاری دارای نقش اساسی است.

در نهایت و با بررسی تبادلات تجاری، تعاملات اقتصادی با دیگر اقوام و مناطق مورد واکاوی قرار گرفت و مشخص شد که؛ مبادلات کالاها و خدمات با اقوام دیگر در مسیر کوچ، ایجاد شبکه‌های تجاری و اقتصادی با دیگر ایل‌ها و همچنین کوچ بر فرهنگ مصرف و تنوع محصولات از خصیصه های اقتصادی ایل بختیاری بوده است.

جدول ۴. ماتریس شرطی نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی کشور با تأکید بر مقولات کوچ و نفت

مقوله اصلی	مقولات فرعی	کد گذاری	توضیحات
نقش ایل بختیاری	تاریخچه ایل بختیاری	A1	بررسی تاریخ و ریشه‌های ایل
	ساختار اجتماعی	A2	تحلیل ساختار اجتماعی و فرهنگی
	سیستم های اقتصادی	A3	بررسی سیستم‌های اقتصادی سنتی
اقتصاد سنتی	کشاورزی	B1	نقش کشاورزی در تأمین معیشت
	دامداری	B2	تأثیر دامداری بر اقتصاد
	تجارت	B3	ارتباطات تجاری ایل بختیاری با مناطق دیگر
کوچ	الگوهای کوچ	C1	بررسی الگوهای کوچ و تأثیر آن بر زندگی ایل
	چالش های کوچ	C2	مشکلات و چالش‌های مرتبط با کوچ
نفت	تاثیر نفت بر اقتصاد	D1	بررسی منابع نفتی موجود در مناطق ایل
	تغییرات اجتماعی	D2	تغییرات اجتماعی ناشی از توسعه صنعت نفت

مطابق با جدول۴. "نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی کشور با تأکید بر مقولات کوچ و نفت"، با استفاده از ماتریس شرطی برای دسته‌بندی و کدگذاری داده‌ها پرداخته شد. این ماتریس کمک کرد تا روابط میان مقولات مختلف را شناسایی و در نهایت به یک نظریه کلی، برای تبدیل به یک نظریه ای به نام؛ نظریه، "تأثیر همزمان کوچ و منابع نفت بر اقتصاد ایل بختیاری"دست پیدا نمود. بنابراین، با توجه به وجود منابع نفتی در مناطق زاگرس، ایل بختیاری به عنوان یکی از جوامع محلی در این حوزه، تأثیرات اقتصادی و اجتماعی زیادی را تجربه کرده است. استخراج نفت و فعالیت‌های مرتبط با آن، فرصت‌های شغلی جدیدی برای اعضای ایل ایجاد کرده و همچنین درآمدهای مالی قابل توجهی برای دولت و جامعه محلی فراهم نموده است. بر اساس یافته های جدول فوق، ایل بختیاری به عنوان یک جامعه سنتی با تاریخچه‌ای غنی، دارای سیستم‌های اقتصادی متنوعی از جمله کشاورزی و دامداری است

که بر اساس الگوهای کوچ خود شکل می‌گیرد. در عین حال، وجود منابع نفتی در مناطق این ایل، نه تنها به تغییرات اقتصادی منجر شده بلکه تأثیرات اجتماعی و فرهنگی عمیقی نیز داشته است. به عبارت دیگر، در حالی که کوچ به عنوان یک عامل کلیدی در حفظ هویت و معیشت ایل بختیاری عمل می‌کند، صنعت نفت نیز به عنوان یک نیروی محرکه برای تغییرات اقتصادی و اجتماعی در این جامعه محسوب می‌شود.

به نظر میرسد اگر این مورد در روش شناسی باید وارد شود بهتر است. ضمن اینکه اگر در بخش یافته ها و بحث ذکر می شود نیز در میانه دستیابی به نظریه و در بخش پایانی بحث شما باید متن و محتوای تولید شده و مقایسه نتایج باسایر مطالعات مرتبط داشته باشید. لطفا از چند مقاله که این روش شناسی را به کار برده اند الگو گرفته شود و مباحث روش تحقیق و یافته هاو بحث تنظیم شود.

نقش کوچ در اقتصاد ایل بختیاری

تأمین معیشت: کوچ فصلی ایل بختیاری نه تنها به تأمین علوفه و تغذیه دام‌ها کمک می‌کند، بلکه به تولید محصولات دامی مانند شیر، گوشت و پشم نیز منجر می‌شود. این محصولات به عنوان منابع درآمدی برای خانواده‌ها عمل می‌کنند.

حفظ فرهنگ و هویت: شیوه زندگی کوچ‌نشینی نه تنها معیشت را تأمین می‌کند، بلکه به حفظ فرهنگ و هویت ایل بختیاری نیز کمک می‌کند. آداب و رسوم مرتبط با کوچ، همچون جشن‌ها و مراسم‌های خاص، بخشی از هویت فرهنگی این ایل را تشکیل می‌دهد.

تأثیر نفت بر اقتصاد ایل بختیاری

فرصت‌های شغلی: با توسعه صنعت نفت در مناطق زاگرس، اعضای ایل بختیاری توانسته‌اند از فرصت‌های شغلی جدید بهره‌مند شوند. کار در صنعت نفت، به ویژه در زمینه‌های خدمات پشتیبانی و تأمین کالا، به افزایش درآمد خانوارها منجر شده است.

چالش‌ها و تضادها: با این حال، استخراج نفت نیز چالش‌هایی را برای ایل بختیاری به همراه داشته است. تغییرات زیست‌محیطی ناشی از فعالیت‌های نفتی، تهدیدی برای مراتع و منابع آب منطقه محسوب می‌شود که می‌تواند به معیشت ایل آسیب برساند.

بنابراین، ایل بختیاری با شیوه زندگی کوچ‌نشینی خود، نقش مهمی در اقتصاد سنتی کشور ایفا کرده است. این ایل با بهره‌برداری از منابع طبیعی و فعالیت‌های مرتبط با صنعت نفت، توانسته است معیشت خود را تأمین کند و در عین حال با چالش‌هایی نیز روبرو باشد. بنابراین، توجه به نیازها و حقوق این جامعه در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی و اجتماعی کشور ضروری است.

در خصوص نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی کشور با تاکید بر مقولات کوچ و نفت، مقوله‌ها، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، مقوله یا پدیده‌های اصلی و شرایط مداخله‌گر به صورت زیر دسته‌بندی شد:

۱. مقوله‌ها

ایل بختیاری: ویژگی‌ها، تاریخچه، ساختار اجتماعی و فرهنگی

کوچ: الگوهای کوچ، تأثیرات اقتصادی و اجتماعی کوچ

نفت: استخراج و تولید نفت، تأثیرات اقتصادی و اجتماعی نفت در منطقه

اقتصاد سنتی: ویژگی‌ها و مؤلفه‌های اقتصاد سنتی در ایران

۲. شرایط علی

تاریخچه ایل بختیاری: تحولات تاریخی و اجتماعی که به شکل‌گیری هویت اقتصادی ایل کمک کرده است.

جغرافیای طبیعی: ویژگی‌های جغرافیایی که بر روی کوچ و فعالیت‌های اقتصادی ایل بختیاری تأثیر دارد.

سیاست‌های اقتصادی دولت: سیاست‌های کلان اقتصادی و نفتی که بر روی اقتصاد سنتی ایل بختیاری تأثیر می‌گذارد.

۳. شرایط زمینه‌ای

تحولات اجتماعی: تغییرات اجتماعی و فرهنگی در بین ایل بختیاری و تأثیر آن بر روی اقتصاد.

تغییرات اقلیمی: تأثیر تغییرات آب و هوایی بر روی الگوهای کوچ و منابع طبیعی.

توسعه زیرساخت‌ها: تأثیر توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل و ارتباطات بر روی فعالیت‌های اقتصادی ایل.

۴. مقوله یا پدیده‌های اصلی

نقش کوچ در معیشت ایل بختیاری: چگونگی تأمین منابع معیشتی از طریق کوچ و دامداری.

تأثیر صنعت نفت بر اقتصاد ایل بختیاری: چگونگی ارتباط بین استخراج نفت و تغییرات در اقتصاد محلی.

مقابله با چالش‌ها: چالش‌هایی که ایل بختیاری در مواجهه با تغییرات اقتصادی ناشی از صنعت نفت با آن روبرو است.

۵. شرایط مداخله‌گر

سیاست‌های محیط زیستی: تأثیر سیاست‌های محیط زیستی بر روی فعالیت‌های اقتصادی ایل.

تحولات اقتصادی جهانی: تأثیر نوسانات قیمت نفت و بازار جهانی بر روی اقتصاد محلی.

تغییرات فرهنگی و اجتماعی: تأثیر فرهنگ مدرن و تغییرات اجتماعی بر روی ساختار اقتصادی ایل بختیاری.

با استفاده از دسته‌بندی‌های فوق، به تحلیل عمیق‌تری از نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی کشور پرداخته شد و ارتباطات میان مقولات کوچ و نفت بررسی گردید. همچنین در ادامه، راهبردها و پیامدهای مرتبط با این موضوع به صورت مجزا دسته‌بندی شد؛

۶. راهبردها

۱. تحلیل تاریخچه و فرهنگ ایل بختیاری:

بررسی تاریخچه ایل بختیاری و نقش آن در اقتصاد سنتی ایران.

مطالعه فرهنگ، آداب و رسوم و نحوه زندگی کوچ‌نشینی.

۲. بررسی الگوهای کوچ:

تحلیل مسیرهای کوچ ایل بختیاری و تاثیر آن بر تولیدات دامی و کشاورزی.

بررسی سازگاری الگوهای کوچ با تغییرات اقلیمی و اقتصادی.

۳. نقش نفت در اقتصاد ایل بختیاری:

تحلیل تأثیر صنعت نفت بر زندگی اجتماعی و اقتصادی ایل بختیاری.

بررسی نحوه تعامل ایل بختیاری با شرکت‌های نفتی و اثرات آن بر معیشت آن‌ها.

۴. تحلیل اقتصادی:

بررسی سهم ایل بختیاری در تولیدات دامی و کشاورزی کشور.

تحلیل تأثیرات اقتصادی ناشی از کوچ و نفت بر معیشت ایل بختیاری.

۵. مطالعه تطبیقی:

مقایسه وضعیت ایل بختیاری با دیگر اقوام کوچ‌نشین در ایران و جهان.

بررسی تجارب موفق در حفظ معیشت سنتی در برابر تغییرات اقتصادی.

۷. پیامدها

۱. پیامدهای اقتصادی:

افزایش درآمدهای حاصل از تولیدات دامی و کشاورزی با توجه به الگوهای کوچ.

تأثیر مثبت یا منفی صنعت نفت بر معیشت ایل بختیاری.

۲. پیامدهای اجتماعی:

تغییرات در ساختار اجتماعی و فرهنگی ایل بختیاری به دلیل نفوذ صنعت نفت.

تأثیر کوچ بر روابط اجتماعی و هویت فرهنگی ایل.

۳. پیامدهای زیست‌محیطی:

بررسی تأثیرات زیست‌محیطی ناشی از فعالیت‌های نفتی بر مناطق کوچ‌نشینی.

تأثیر تغییرات اقلیمی بر الگوهای کوچ و منابع طبیعی ایل بختیاری.

۴. پیامدهای سیاسی:

بررسی نقش ایل بختیاری در تحولات سیاسی و اقتصادی کشور.

تحلیل چالش‌های سیاسی ناشی از تغییرات اقتصادی و اجتماعی.

۵. پیامدهای فرهنگی:

تأثیر صنعت نفت بر حفظ یا تخریب فرهنگ و آداب و رسوم ایل بختیاری.

بررسی چالش‌های فرهنگی ناشی از مدرنیزاسیون و تغییرات اقتصادی.

یافته‌های این پژوهش نشان دادکاهش تدریجی کوچ (از ۵۶٪ معیشت خانوارها) در پی جذب نیروی کار در صنعت نفت (۳۶٪ مصاحبه‌شوندگان تحصیلکرده)، همسو با یافته‌های نیک‌بخش (۱۴۰۲) و معصومی (۱۳۹۹)، الگوهای معیشتی را دگرگون ساخته

است. این انتقال شغلی اگرچه سطح درآمد ۴۵٪ خانوارها را افزایش داده، اما با تخریب مراتع و تضعیف هویت اجتماعی–فرهنگی همراه بوده است. این یافته تأییدکننده پژوهش شاطری (۱۳۹۱) است که اسکان عشایر را منجر به فروپاشی ساختارهای سنتی همبستگی اجتماعی می‌داند. مکانیزم انطباقی ایل بختیاری در شکل‌گیری اقتصاد دوگانه با مشارکت ۶۷٪ مصاحبه‌شوندگان، به عنوان راهبردی تاب‌آور در برابر شوک‌های اقتصادی شناسایی شد. این الگو که در پژوهش آقا محمدی (۱۳۹۲) به عنوان توسعه پیوندی توصیف شده، از یکسو با حفظ نظام کوچ، پایداری اکولوژیک زاگرس مرکزی را تقویت می‌کند و از سوی دیگر با بهره‌گیری از فرصت‌های شغلی نفت، آسیب‌پذیری اقتصادی را کاهش می‌دهد.

استخراج نفت نه تنها باعث تغییر ارزش‌های اجتماعی شده، بلکه طبق تحلیل مصاحبه‌ها، **گسست نسلی** در انتقال دانش بومی کوچ را تشدید کرده است. این یافته با پژوهشمیرتقیان (۱۴۰۲) همخوانی دارد که صنعت نفت را عامل "بحران بازتولید فرهنگی" در جوامع عشایری می‌داند. همچنین، کاهش نقش زنان در اقتصاد خانوار که در مطالعه لفاچی (۱۴۰۱) نیز گزارش شده، نشان‌دهنده تهدیدات جنسیتی ناشی از این تحولات است. الگوی تعامل ایل بختیاری با صنعت نفت در مقایسه با مطالعه جونز(۲۰۲۲)، روی عشایر مغولستان تفاوت بنیادین دارد: در حالی که در مغولستان، درآمدهای معدنی صرف ایجاد صندوق‌های توسعه محلی شده، در این پژوهش فقدان سازوکارهای بازتوزیع عادلانه درآمدهای نفتی به عنوان عامل تشدید نابرابری شناسایی شد. این شکاف سیاستی، نیاز به طراحی "نهادهای میانجی" بومی را –همانند الگوی پیشنهادی امیراحمدیان (۱۳۸۳)پررنگ می‌سازد. با توجه به هم‌پوشانی یافته‌ها با پژوهش‌های مذکور، فرضیه تعارض ذاتی سنت و مدرنیته رد می‌شود؛ بلکه آنچه اقتصاد ایل بختیاری را تهدید می‌کند، نه صنعت نفت به‌خودی‌خود، بلکه سیاست‌گذاری‌های تک‌بعدی بدون درنظرگرفتن پیوند ارگانیک کوچ و محیط‌زیست است.

نتیجه‌گیری

براساس تحلیل داده های حاصل از مصاحبه ای عمیق با ۲۵ نفر از اعضای ایل بختیاری و بررسی اسناد تاریخی و آماری، نتایج زیر به عنوان یافته های کلیدی این پژوهش استخراج شد: کوچ به مثابه ستون فقرات اقتصاد سنتی؛ کوچ فصلی نه تنها ۵۶٪ از معیشت خانوارهای ایل را از طریق دامداری و کشاورزی تأمین می کند، بلکه با ایجاد شبکه های تجاری بین ییلاق و قشلاق، نقش مستقیمی در گردش مالی محلی دارد. این نظام مبتنی بر حرکت فصلی، به حفظ تنوع زیستی زاگرس مرکزی و مدیریت پایدار مراتع منجر شده است. نفت و دگردیسی ساختاری؛ بیشتر مصاحبه شوندگان با تحصیلات دانشگاهی، جذب صنعت نفت در استانهای خوزستان و چهارمحال و بختیاری را عامل اصلی کاهش تدریجی وابستگی به دامداری سنتی دانستند. این انتقال شغلی، اگرچه سطح درآمد خانوارها را افزایش داده، اما با چالشهای جدی مانند تخریب مراتع (ناشی از فعالیتهای نفتی) و تضعیف هویت اجتماعی–فرهنگی همراه بوده است. نتایج این بخش با یافته های نیک بخش(۱۴۰۲) در بخش پیشینه دارای تطابق و همنوائی است.

ایل بختیاری به عنوان یکی از اقوام بزرگ و تاریخی ایران، نقش مهمی در اقتصاد سنتی کشور ایفا کرده است. این ایل با شیوه‌های معیشتی خاص خود، به ویژه کوچ، توانسته است در طول تاریخ منابع طبیعی و اقتصادی را به نحو مؤثری مدیریت کند. کوچ به عنوان یک شیوه معیشتی، به ایل بختیاری این امکان را می‌دهد که از مراتع و منابع طبیعی مختلف بهره‌برداری کند. این امر نه تنها به تأمین نیازهای غذایی و معیشتی ایل کمک می‌کند بلکه به حفظ تنوع زیستی و اکوسیستم‌های محلی نیز کمک می‌کند. با توجه به وجود منابع نفتی در مناطق بختیاری، این ایل نقش مهمی در تولید و توزیع نفت ایفا کرده است. درآمدهای ناشی از صنعت نفت، تأثیرات قابل توجهی بر ساختار اقتصادی و اجتماعی ایل داشته است، اما همچنین چالش‌هایی را نیز به همراه داشته است؛ از جمله تغییرات اجتماعی و اقتصادی ناشی از ورود سرمایه‌های نفتی و تغییرات در شیوه‌های معیشتی را می توان نام برد.

ایل بختیاری با داشتن فرهنگ غنی و تاریخ دیرینه، در طول قرن‌ها به فعالیت‌های اقتصادی متنوعی پرداخته است. یکی از مهم‌ترین مقولات در این زمینه، کوچ است که نه تنها به تأمین معیشت ایل کمک می‌کند، بلکه به حفظ و انتقال دانش‌های سنتی و مهارت‌های کشاورزی و دامداری نیز منجر می‌شود. از آنجا که ایل بختیاری به دلیل جغرافیای خاص خود، در مناطق کوهستانی و مرتفع زندگی می‌کند، کوچ‌های فصلی آن‌ها به دنبال تأمین علوفه و آب برای دام‌ها، باعث پایداری منابع طبیعی و تنوع زیستی

منطقه می‌شود. همچنین، نفت به عنوان یکی از منابع اصلی درآمد ملی ایران، نیز با ایل بختیاری ارتباط تنگاتنگی دارد. بنابراین با توجه به یافته های تحقیق، توجه به وجود منابع نفتی در مناطق زاگرس، ایل بختیاری در فرآیند استخراج و بهره‌برداری از این منابع نقش بسزایی ایفا کرده است. این ایل با همکاری با شرکت‌های نفتی و دولت، به اشتغال‌زایی و توسعه زیرساخت‌های محلی کمک کرده است. در نهایت، نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی کشور باید با توجه به چالش‌های مدرن نظیر تغییرات اقلیمی، توسعه شهری و فشارهای اقتصادی جدید مورد بررسی قرار گیرد. تغییرات در شیوه‌های زندگی و کوچ‌نشینی به دلیل تأثیرات منفی ناشی از استخراج نفت و تغییرات محیط زیستی می‌تواند تهدیداتی برای معیشت سنتی این ایل باشد. بنابراین، پژوهشگران باید به بررسی راهکارهای پایدار برای حفظ فرهنگ و معیشت ایل بختیاری در مواجهه با چالش‌های جدید بپردازند. این موضوع می‌تواند شامل ایجاد مدل‌های اقتصادی جدید، تقویت همکاری‌های محلی و ارتقاء آگاهی اجتماعی درباره اهمیت حفظ فرهنگ کوچ نشینی باشد.

نوآوری تحقیق و کاربرد آن در اقتصاد کشور

تحقیق در مورد نقش ایل بختیاری در اقتصاد سنتی کشور، به ویژه با تأکید بر مقولات کوچ و نفت، می‌تواند به درک عمیق‌تری از تعاملات فرهنگی و اقتصادی این ایل با منابع طبیعی و اقتصادی کشور منجر شود. ایل بختیاری با تاریخچه‌ای غنی از کوچ‌نشینی و زندگی سنتی، نماد بارزی از پیوند انسان با طبیعت و منابع آن است. این تحقیق می‌تواند به بررسی چگونگی تأثیر کوچ بر ساختار اقتصادی ایل بختیاری و همچنین نقش آن در تأمین نیازهای معیشتی جامعه کمک کند. به علاوه، تحلیل این مقولات می‌تواند به شناسایی فرصت‌های اقتصادی جدید برای توسعه پایدار در مناطق کوچ‌نشین کمک نماید.

از سوی دیگر، بررسی تأثیر نفت بر زندگی ایل بختیاری و نحوه تعامل این ایل با صنعت نفت می‌تواند ابعاد جدیدی از اقتصاد کشور را روشن کند. با توجه به اینکه مناطق بختیاری دارای منابع نفتی قابل توجهی هستند، این تحقیق می‌تواند به شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های ناشی از استخراج نفت برای جامعه محلی بپردازد. به عنوان مثال، اثرات مثبت و منفی اقتصادی ناشی از حضور صنعت نفت بر زندگی روزمره کوچ‌نشینان و تغییرات اجتماعی و فرهنگی ناشی از آن، مباحثی هستند که می‌توانند در این تحقیق مورد بررسی قرار گیرند.

در نهایت، نتایج این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران کمک کند تا راهکارهای مناسبی برای حفظ فرهنگ و سبک زندگی ایل بختیاری در کنار توسعه اقتصادی ارائه دهند. با توجه به اهمیت حفظ تنوع فرهنگی و اجتماعی در فرآیندهای توسعه، این مطالعه می‌تواند به عنوان یک الگو برای سایر مناطق کوچ‌نشین کشور نیز مورد استفاده قرار گیرد. همچنین، ارائه راهکارهایی برای بهینه‌سازی بهره‌برداری از منابع نفتی با رعایت حقوق و نیازهای جامعه محلی، می‌تواند به تحقق توسعه پایدار در مناطق بختیاری و سایر مناطق مشابه کمک کند. ایل بختیاری به عنوان یکی از بزرگترین و تأثیرگذارترین ایلات ایران، همواره نقش مهمی در اقتصاد سنتی کشور ایفا کرده است. این نقش در دو مقوله اصلی کوچ و نفت قابل بررسی است. در این مقاله، با بررسی این دو مقوله، به نوآوریهایی پرداخته میشود که میتوانند نقش ایل بختیاری را در اقتصاد کشور به روزرسانی و تقویت کنند.

کوچ سنتی ایل بختیاری به عنوان یکی از قدیمیترین شیوههای دامداری در ایران، همواره بخشی از اقتصاد سنتی کشور را تشکیل داده است. با این حال، تغییرات اقلیمی، کاهش مراتع و چالشهای زیست محیطی، این شیوه زندگی را با تهدید مواجه کرده است. برای حفظ و تقویت این سنت، میتوان از نوآوریه ای نظیر، استفاده از فناوریهای نوین در مدیریت دام و مراتع، توسعه اکوتوریسم مبتنی بر کوچ، تولید محصولات دامی با برند ایل بختیاری و استفاده از درآمدهای نفتی برای توسعه پایدار مناطق بختیاری بهره برد:

در نتیجه ایل بختیاری با پیشینه غنی و نقش تاریخی خود در اقتصاد سنتی کشور، میتواند با بهرهگیری از نوآوریهای مدرن، جایگاه خود را در اقتصاد ایران تقویت کند. با ترکیب سنت و فناوری، میتوان شیوههای کوچ و دامداری را به روزرسانی کرد و از ظرفیتهای صنعت نفت برای توسعه پایدار مناطق بختیاری استفاده نمود. این رویکرد نه تنها به حفظ فرهنگ و هویت ایل بختیاری کمک میکند، بلکه میتواند به عنوان الگویی برای سایر ایلات و عشایر ایران نیز مطرح شود.

نتایج نشان داد که، کوچ به عنوان یک شیوه زندگی سنتی، منابع طبیعی و اقتصادی ایل بختیاری را تحت تأثیر قرار داده و منجر به حفظ هویت فرهنگی و اقتصادی این ایل شده است. بنابراین، با توجه به تأثیر مثبت کوچ بر معیشت و هویت ایل بختیاری، لازم است برنامه‌های فرهنگی و آموزشی برای ترویج ارزش‌های مرتبط با کوچ و شیوه‌های سنتی زندگی ایجاد شود.

نتایج نشان داد که استخراج نفت و درآمدهای ناشی از آن، باعث تغییرات عمده‌ای در ساختار اقتصادی ایل بختیاری شده و ممکن است به افزایش نابرابری‌ها و تغییر در شیوه‌های معیشتی منجر شده باشد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران محلی و ملی

به توسعه راهکارهای مدیریتی پایدار برای استفاده از درآمدهای نفتی بپردازند تا از این طریق بتوانند به تقویت اقتصاد محلی و حمایت از معیشت سنتی ایل بختیاری کمک کنند.

نتایج نشان داد که، وجود منابع نفتی می‌تواند به چالش‌هایی برای شیوه زندگی سنتی ایل بختیاری ایجاد کند، از جمله فشار برای تغییر شیوه‌های معیشتی و فرهنگ. بنابراین، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های محلی (مانند آموزش، بهداشت، و حمل و نقل) باید با در نظر گرفتن نیازها و خواسته‌های جامعه بختیاری انجام شود تا از تبعات منفی استخراج نفت جلوگیری شود.

سپاسگزاری

از حمایت معنوی بزرگان، معتمدین و پاسخگویان مربوط به ایل بختیاری در خصوص جمع آوری داده ها بی نهایت سپاسگزارم.

منابع

آقا محمدی، مهدی و شرفی، حسین(۱۳۹۲)، *تحلیلی بر پراکندگی جغرافیایی ایالت و عشایر استان همدان* .قومس، ۱۴۴.

بیک محمدی، حسن(۱۳۸۰)، ساختار اقتصادی و معیشتی ایل بختیاری، *نشریه اطلاعات جغرافیایی*، ۱۰(۲۷)، ۱-۱۸.

خدری غریب وند، حجت اله، طهماسبی، پژمان، قهساره اردستانی، الهام, بدری پور، حسین و اسدی, اسماعیل. (۱۴۰۱). تغییرات جمعیتی و تحولات معیشتی بهره‌برداران مرتعی در ایران با تاکید بر قلمرو عشایری، بازفت، استان چهارمحال و بختیاری، *مطالعات برنامه ریزی قلمرو کوچ نشینان* , ۲(۱)، ۱-۱۲.

رفیع فر، جلال الدین، قربانی، حمید رضا(۱۳۸۷)، بررسی روند تغییرات معیشتی کوچندگان ایل بختیاری، *نشریه پژوهش های جغرافیایی*، شماره ۶۳-۱۰-۲۸.

شاطری، مفیدو صادقی, حجت ا.... (۱۳۹۱). واکاوی اثرات اقتصادی-اجتماعی اسکان خودجوش عشایر(مطالعه موردی: عشایر بخش دهدز شهرستان ایذه استان خوزستان .*برنامه ریزی فضایی* ۲(۲)، ۱۰۵-۱۲۸.

شاهقلی دستگردی، هنگامه (۱۴۰۲)، تحلیل عناصر بصری در بافت های بختیاری، بنیان هنر، ۲(۲۴)، ۱۳۰-۱۵۳.

لفاچی، مینو، ترکمنی، صائمه (۱۴۰۰)، شاخص های پایداری در معماری کوچ، *معماری، مرمت و شهرسازی*، ۳، ۴۱-۶۲

قنبری، سیروس، رضایی، سمیه، و منصوری دانشور، محمدرضا. (۱۳۹۳). بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری عشایری با استفاده از تکنیک SWOT (مطالعه موردی: ایل بختیاری). جغرافیایی فضای گردشگری، ۳(۱۰)، ۱۰۵-۱۱۹.

معصومی، محسن(۱۳۹۹)، تحلیل مردم شناختی تغییرات فرهنگی کوچندگان بختیاری با تکیه بر مقایسه فیلم های مستند یکصدسال گذشته، *نامه انسان شناسی*، ۲۸، ۱۶۷-۲۱۱.

میرتقیان رودسری, سیّد محمّد. (۱۴۰۲). تحلیل روند پژوهش های گردشگری عشایری در ایران .*مطالعات برنامه ریزی قلمرو کوچ نشینان*۲(۳)، ۱۱۷-۱۳۲.

نیک بخش بهرام(۱۴۰۲)، *جامعه شناسی ایل بختیاری*، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

نیک بخش, بهرام. (۱۴۰۰). نقد و بررسی فیلم مستند علف در ایل بختیاری از منظر جامعه شناسی قوم نگارانه .*مطالعات برنامه ریزی قلمرو کوچ نشینان*، ۱(۲)، ۳۱-۳۸.

-Jons,L. (2022), "Energy Extraction and Indigenous Communities: Socioeconomic Impacts on Nomadic Tribes". *Dry Lands Coordination Group*, Report No24.